

ПРОБЛЕМИ ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**PROBLEMS OF GENDER POLICY IN UKRAINE: LEGAL ASPECT**

**Чепульченко Т.О. к.ю.н.,
доцент кафедри публічного права**

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**Гречко Я.В., студентка I курсу
факультету соціології і права**

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**Залізко А.О., студентка I курсу
факультету соціології і права**

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Публікація актуалізує важливе питання проблеми ґендерного насильства та його замовчування в межах України й за кордоном (Німеччина, Італія, Данія та інші країни) і спрямована на підвищення загального рівня обізнаності серед різних верств населення у цій сфері. У статті розглядається поняття ґендеру, ґендерної політики та ґендерного насильства. Досліджуються основні види, історичні передумови та прояви культурного закріплення виникнення і розвитку ґендерно зумовленого насильства в різних країнах світу. Окрім того, розкривається зміст та причини утворення домашнього насильства як однієї з проблем, що потребують негайного вирішення та попередження в усьому світі, зокрема й на теренах України. Також були розглянуті передумови виникнення цього явища, проведена формалізація його стану в сучасній Україні на тлі пандемії, зумовленої поширенням захворювання COVID-19. Приділяється увага основним проблемам, з якими можуть стикатися особи, що постраждали від явища домашнього насильства. Зазначаються характерні елементи виявлення матеріального та нематеріального аспектів впливу на осіб, що зіткнулися з такою проблемою. Досліджуються приклади офіційного визнання і закріплення в національному та міжнародному законодавстві фундаментальних прав, цілей і механізмів соціального захисту осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі або зазнали переслідування. Зокрема, аналізується Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Також згадуються форми втілення програми державної ґендерної політики в Україні й оцінка їх ефективності. З огляду на зазначені раніше обставини, наводиться статистика та середнє значення показників поширеності щодо осіб, які були засуджені за вчинення такого виду насильства, й осіб, які постраждали або зазнали інших негативних наслідків. Виходячи з вищезазначеного, особливу увагу в дослідженні приділено Стамбульській конвенції та необхідності її ратифікації, реалізації й актуалізації закріплених у ній положень у суспільне життя нашої країни, адже вона є одним з найефективніших та найбільш впливових інструментів, що можуть попередити, запобігти та вирішити таку проблему. Окремо розглядалися інші методи протидії ґендерно зумовленому насильству шляхом просвітницької діяльності серед дітей та молоді, залучення засобів масової інформації до пропагування викорінення цієї проблеми.

Ключові слова: ґендерна політика, ґендерне насильство, нерівність, дискримінація за статевою ознакою, домашнє насильство.

The publication reflects on the issue of gender-based violence and its suppression within Ukraine and abroad, aims to raise general awareness among various segments of the population in these areas. The article considers the concepts of gender, gender policy and gender-based violence, the analysis of main types, historical preconditions and manifestations of cultural consolidation of the origin and development of gender-based violence in different countries. The matter and reasons for domestic violence are revealed as one of the problems that need immediately be solved and prevented around the world, including Ukraine. The preconditions for the emergence of such a phenomenon were also considered, and the formalization of its condition in modern Ukraine on the background of the pandemic caused by the spread of COVID-19 virus was carried out. Special attention is paid to the main problems that victims of domestic violence may face. The definite elements of identifying the tangible and intangible aspects of the impact on people who have faced this problem are noted. Examples of official recognition and enshrinement in national and international law the fundamental rights, goals and mechanisms of social protection of the people who have suffered or been persecuted from gender-based violence are studied. The forms of implementation of the state gender policy program in Ukraine and evaluation of their effectiveness are also mentioned. Taking into account the aforementioned circumstances, statistics and average values of prevalence indicators of people who have been convicted of this type of violence and people who have suffered or experienced other negative consequences are provided. The study pays special attention to the Istanbul Convention and the need of its ratification, implementation and updating of its provisions in the public life of our country, because it is one of the most effective and influential tools that can prevent and solve this problem. Other methods of counteracting gender-based violence through special education among children and youth, involvement of mass information sources to promote the eradication of this problem were considered separately.

Key words: gender policy, gender-based violence, inequality, gender discrimination, domestic violence.

Постановка проблеми. Ґендерне насильство – одна з глобальних проблем людства та світу. Немає країни, яка б повністю пододала та вирішила її, у тому числі й Україна. Багато людей страждають від цього явища, а механізмів його ліквідації та попередження, що передбачені національним законодавством, не досить, тому насильство, яке вчиняється за ознакою статі, продовжує поширюватись. Суспільство досі не усвідомлює його масштабів та значення, приховуючи такі діяння (як фізичного, так і психологічного характеру) за традиціями, культурою чи менталітетом. Ефективним для вирішення цієї проблеми може бути застосування лише такого права, яке здатне забезпечити розвиток правосвідомості та особистості кожного, але насамперед розвиток суспільства загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні дослідники, зокрема: О.М. Бандурка, А.Б. Блага, А.С. Васильєв, О.В. Ковальова, К.Б. Левченко, О.Л. Львова, Г.О. Христова, присвячували свої дослідження вивченню питання ґендерно зумовленого насильства, основних проблем, які пов'язані із запобіганням та попередженням цього явища, а також досліджували його нормативно-правове забезпечення. Незважаючи на помітну активізацію уваги науковців та суспільства до цієї проблеми, все ж необхідним залишається її додатковий та ґрунтовний аналіз.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз і визначення понять ґендерної політики та ґендерного насильства; найпоширеніших проявів і основних причин виникнення насильства.

Виклад основного матеріалу. Історично поняття «гендер», введене в науковий обіг американським психологом Робертом Столером у 1968 році, перекладається як «соціальна стаття» [1]. Інакше кажучи, гендер – це така собі загальносуспільна система цінностей та норм як чоловічої, так і жіночої поведінки, їхніх поглядів, переконань чи стосунків між собою, що сформувалися під впливом культурних, політичних та економічних чинників. Гендерна система суспільства – сукупність інститутів, які будують відносини між жінками та чоловіками крізь призму культурного розвитку, – формує поняття «гендерна рівність», що є одним з основних прав людини. Гендерна рівність – це про усунення наявних соціальних бар'єрів, що стають на заваді людині проявити себе як особистість, про створення рівних соціальних можливостей для реалізації особистості жінок і чоловіків в усіх сферах суспільного життя. Цей принцип закріплений у Конституції України, зокрема, статті 3, 21, 24, 51 містять норми, що стосуються гендерної рівності. Відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок» гендерна рівність трактується як рівний правовий статус, а основними завданнями визначаються забезпечення рівних прав жінок і чоловіків, тобто відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі та забезпечення рівних можливостей – рівних умов для реалізації рівних прав жінок і чоловіків. Питання гендерної рівності постійно досліджується міжнародними експертами та включено до низки міжнародних звітів. Так, станом на 2020 рік Україна посідає 60-е місце із 160 країн за Індексом із гендерної рівності (Gender inequality index). Але з поширенням коронавірусної хвороби ситуація значно погіршується, адже за розрахунками Всесвітнього економічного форуму через пандемію на подолання гендерної нерівності знадобиться на 36 років більше, ніж вважалося раніше, а отже, загальна цифра становить 135,6 року.

Однак, незважаючи на бурхливий розвиток світу, узаконеність цього поняття чи його загальновідомість, повна реалізація потенціалу кожної статі залишається лише на папері. Гендерний дисбаланс виявляється насамперед у тому, що в багатьох країнах жінки досі заробляють менше, ніж чоловіки, а також стикаються з упередженим ставленням під час вибору професії та в просуванні кар'єрними сходинками [2]. Найбільше гендерний розрив залишається в політичній сфері, так, жінки становлять лише 26,1% із приблизно 35,5 тисячі парламентарів та лише 22,6% із більше 3 тисяч міністрів у всьому світі. Друге місце, як зазначає Всесвітній економічний форум, посідає розрив в економічній сфері [3].

У демократичній Україні, яка рухається у європейському напрямі, має місце викорінення таких проблем. Саме тому доцільно звернути увагу на гендерну політику держави – це напрям діяльності держави в утвердженні рівних прав жінок та чоловіків, можливості реалізації особи та використання нею всіх наявних ресурсів (соціальних, економічних, культурних та ін.). Відображення цього процесу закріплюється у статті 3 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей». Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; виховання і пропаганду серед населення культури гендерної рівності, поширення середницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі [4].

Зараз Україна максимально розвиває гендерну політику, що помітно зі збільшенням представництва жінок в органах державної влади, місцевого самоврядування чи громадських організацій – політична сфера. У вільному

виборі професії та рівному доступі до підприємницької діяльності, фінансової допомоги чи позик – економічна. Окрім того, це захист материнства, батьківства, дитинства та розроблення програм щодо ліквідації насильства – соціальна сфера.

Крайнім проявом нерівності є гендерне насильство (інша назва – гендерно зумовлене насильство) – поширене порушення прав людини – насильство, побудоване на основі використання сили, що спирається на ознаку статі (включає словесні образи, погрози, побої, примус до сексуального зв'язку тощо). Загалом, насильство – застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір. Тобто будь-яке застосування сили щодо беззахисних. Та гендерним слід вважати як насильство чоловіків стосовно жінок, так і насильство чоловіків стосовно інших чоловіків та жінок проти жінок, яке може мати негативні економічні, соціальні, медичні наслідки, а також насильство жінок стосовно чоловіків, яке поширене значно менше [5].

Основними проявами гендерного насильства є:

фізичне, сексуальне, психологічне, економічне насильство, яке виявляється у родинних стосунках; фізичне, сексуальне, психологічне, економічне насильство, яке має місце у суспільстві; фізичне, сексуальне, психологічне, економічне насильство, яке відбувається з боку держави або у разі нехтування зобов'язань державою; насильство, пов'язане з порушенням прав жінок у зонах збройних конфліктів; загроза насильства для осіб окремих груп, як-от: жінки національних меншин, біженки, мігрантки, жінки похилого віку; насильство, яке пов'язане з різними видами домагань, тобто такої поведінки, яка заподіює шкоду, незручність, посягає на приватність особи [5].

Досить упередженою та помилковою є думка про те, що гендерне насильство застосовується виключно до жінок, проте більшість офіційно зареєстрованих випадків вчиняється все ж таки проти них. Саме тому міжнародне та національне законодавство спрямовані на запобігання та протидію такого явища.

Насильство щодо жінок – будь-який акт насильства, вчинений за ознакою статі, який завдає або може завдати фізичної, психологічної шкоди чи страждання жінкам, а також погроза вчинення таких актів, примус або свавільне позбавлення волі як у громадському, так і в особистому житті [6].

Аби зрозуміти причини виникнення такого явища, як гендерне насильство, необхідно насамперед звернутися до історії. Вона показує, що дискримінація за статевими ознаками, надання переваг чи обмежень для слабших існували й у біблійних мотивах. Багато релігій терпимо ставляться до домінування чоловіків над жінками, а деякі з них дещо заохочують фізичне покарання жінок та дітей. Наприклад, у Новому Заповіті містяться такі твердження: «Дружини, коритесь своїм чоловікам, як Господеві, бо чоловік – голова дружини, як і Христос – Голова Церкви... Як кориться Церква Христові, так і дружини своїм чоловікам у всьому» (Послання Святого Апостола Павла до Ефесян, глава 5, 22–24) [7, с. 274].

Аналізуючи джерельну базу різних держав у різні часові проміжки, можна виявити, що культура, традиції і звичаї країн зумовлювали насильство над жінкою й визначали його таким, яке не повинно виходити за межі сім'ї. Домінуюче становище чоловіка у суспільстві давало йому величезну кількість привілеїв, недоступних жінкам. Держави ХХ століття все ще підносили чоловіка над іншими членами сім'ї, що надавало йому низку особистих повноважень. Зокрема, у Лондоні існувало правило: «Чоловік сварливої дружини має право побити її вдома за умови, що палиця не буде товщою за великий палець його руки». Щодо Радянського Союзу, до складу якого входила й Україна, то існування домашнього насилля на офіційному рівні

не визнавалося. Звернення жінок до правоохоронних органів було марним, адже заяви не приймалися, а на саму жінку чекав суспільний осуд через «винні сміття з хати» чи обвинувачення у провокуючій поведінці, яка призвела до негативної реакції з боку чоловіка. Іншими словами, щодо такого явища, як гендерно зумовлене насильство, в радянський, як і в сучасний період, діяла установка «сама винна» або «б'є – значить любить».

Зачатки гендерної нерівності та насильства сягають сивої давнини і зумовлені насамперед специфікою культурного розвитку держав чи релігійними чинниками, які зумовили існування нерівного ставлення до жінок і чоловіків. Наслідком такої тенденції стало сприйняття явища насильства над жінкою в межах сім'ї, визнання його нормою, нав'язування стереотипів та установок щодо провини самої жінки, що мало величезний вплив на становлення моралі будь-якого суспільства.

Гендерно зумовлене насильство – найпоширеніша проблема XXI століття. Особи у кожному куточку світу страждають від цього явища. І, на жаль, остаточно позбутися його у реальності не вдається, адже один з найбільш поширених його проявів – насильство, яке вчиняється у родинних стосунках (далі – домашнє насильство), – нікуди не зникає, а лише поширюється. Домашнє насильство – вчинення фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства в сім'ї, у межах місця проживання між родичами, колишнім чи теперішнім подружжям, іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (перебували) у родинних відносинах, шлюбі між собою, або погрози таких діянь. Домашнє насильство порушує права і свободи людини. Спричинюючи шкоду різного характеру, воно тягне за собою непоправні зміни у психіці постраждалої особи.

Домашнє насильство існує у різних формах: фізичне насильство – умисне завдання шкоди фізичного характеру іншій особі; сексуальне насильство – будь-які дії сексуального характеру, на які не було надано добровільної згоди;

психологічне насильство – свідоме приниження та знецінення іншого члена сім'ї; економічне насильство – позбавлення майна, житла, одягу, коштів чи інших засобів існування особи й використання економічної переваги.

Домашнє насильство рідко можна описати як поодинокий випадок. Це радше відтворюваний цикл, який складається з трьох основних фаз: збільшення напруги, тобто коли кривдник може погрожувати особі, яка, своєю чергою, намагається владнати ситуацію чи поступається кривднику; фаза вибуху – насильницька поведінка, коли навіть після боротьби з кривдником постраждала особа здається, розуміючи, що пасивна поведінка може «заспокоїти» конфлікт, після першого «вибуху» обидві сторони схильні виправдовувати акт насильства; остання фаза – каяття, коли кривдник просить вибачення та обіцяє більше цього не повторювати, але зрештою, рано чи пізно, цикл повторюється.

Поведінка кривдника, яка спричинює домашнє насильство, містить у собі певні причини та передумови, серед яких можна виділити: стрес на роботі, пияцтво, вживання наркотиків, запальний характер, виховну мету, образу, патологічні ревності, модель поведінки, що існувала у сім'ї кривдника, завищену або занижену самооцінку, нереалізовані бажання та мрії, потребу у визнанні та бажання самоствердитись за рахунок інших, психічні відхилення, різні політичні та релігійні переконання, хронічний алкоголізм та наркоманію. Єдина можливість вирішити таку проблему, тобто вийти з циклу насильства, – це визнати його існування як кривднику, так і постраждалій особі, і звернутися за психологічною допомогою, яка допоможе виявити справжні причини такої поведінки та скоригувати її.

Домашнє насильство – це не приватна справа, тому держава має спрямовувати свою політику на усунення

такого явища. За даними Національної соціальної сервісної служби України, за минулий рік було зафіксовано 211 362 звернення щодо насильства у сім'ї, зокрема 80% звернень надходило саме від жінок. Основною причиною такого збільшення звернень насамперед можна вважати коронавірусну пандемію, яку зараз переживає наша країна. Запровадження карантинних обмежень значно посилили ризики насильства щодо жінок. Список причин такого посилення невичерпний, але основні з них полягають насамперед у збільшенні напруги в родині внаслідок обмеження пересування. Це означає довготривале перебування постраждалої зі своїм кривдником в одному місці без змоги повідомити про вчинення насильства. Чоловіки-аб'юзери мають усі можливості для того, аби максимально унеможливити отримання жінками підтримки в разі вчинення щодо неї насильства. Посилення контролю за соціальними мережами, контактами жінки створює своєрідний купол, який значно обмежує її соціалізацію. Карантин та інші заходи щодо соціального відусоблення роблять громадські місця та комунікацію недоступними, обмежують можливості, наприклад, місцевим жіночим асоціаціям реагувати на гендерне насильство, а деякі служби, що займаються такими питаннями, можуть бути реформовані для боротьби з вірусом COVID-19 [8]. Таким чином, пандемія впливає не лише на добробут країни, але й посилює ризик зростання наявної гендерної нерівності у суспільстві. Незважаючи на велику кількість звернень, за даними Державної судової адміністрації, до юридичної відповідальності було притягнуто лише 921 людину, кількість засуджених за 2019 рік ще менша – 225 осіб. Кримінальним кодексом України домашнє насильство карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [9]. Але які ж додаткові заходи передбачені проти кривдника? Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначені: терміновий заборонний припис, який зобов'язує кривдника негайно залишити житло постраждалої особи та забороняє контактувати з нею. Термін такого припису визначається Нацполіцією і може тривати до 10 діб. Обмежувальний припис – термін такого припису від 1 до 6 місяців, він забороняє кривднику перебувати в місці проживання постраждалої особи, забороняє переслідувати чи розшукувати її, забороняє у будь-який спосіб спілкуватися з нею та її дитиною. Профілактична робота та взяття кривдника на облік. Направлення на програму для кривдників – заходи, які спрямовані на формування у кривдника неагресивної поведінки та зміну насильницької форми поведінки.

Якщо кривдник не виконує вимоги приписів, не проходить програму та профілактичну роботу, то йому загрожує кримінальна відповідальність: арешт на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до двох років. Також важливо зазначити, що задля удосконалення системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі Кабінет Міністрів затвердив відповідну державну соціальну програму на 2021–2025 роки. Вона передбачає запровадження системного реагування на насильство; забезпечення постраждалим особам доступу до комплексних послуг, орієнтованих на їхні потреби; надання якісних соціальних послуг; формування нетерпимого ставлення до насильства у суспільстві; підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини й наслідки домашнього насильства. Незважаючи на те, що держава намагається змінити ситуацію, великий відсоток ефективності таких спроб залежить від плідної співпраці із суспільством [10].

Справді, масштаби насильства сягають небувалих вершин. Кожна третя жінка в Європі зазнає фізичного або сексуального насильства з 15 років, а за нескладними підра-

хунками можна дійти висновку, що це більше 60 мільйонів осіб. Щороку близько 1,5 тисячі жінок гинуть від домашнього насильства. Така статистика лякає, тому кожна держава бере на себе зобов'язання щодо законодавчого врегулювання цієї проблеми. У Данії шлюб нарешті перестав вважатися виправданням звалтувань лише у 2013 році. Максимальне покарання за такий злочин – 8–12 років. В Італії в 2009 році відбулися зміни в законодавстві, тому найвищим покаранням за звалтування стало довічне ув'язнення, мінімальним – 5 років. У 2014 році Нідерланди посіли 4-е місце в Європі за поширеністю фізичного та сексуального насильства. Мінімального покарання не встановлено, проте можливий штраф, а розмір максимального покарання становить від 12 до 15 років ув'язнення. Німеччина також довгий час лідирувала у статистиці проявів насильства. Зокрема, у 2018 році Федеральний міністр у справах сім'ї зазначив, що щогодини принаймні одна жінка потерпає від насильства. За цей рік у Німеччині були вбиті більше 120 жінок, а більше 100 тисяч ставали жертвами домашнього насильства. Незважаючи на рівень розвитку країни, проблема насильства замовчується, а по допомогу звертаються лише 20% осіб і лише у 8% випадків кривдника може бути покарано, хоча максимальний розмір покарання не встановлено, та мінімальний становить 2 роки. Окрім законодавчого врегулювання, важливе місце посідає діяльність державних та недержавних органів щодо надання допомоги постраждалим від гендерного насильства. Багато європейських країн уже мають безкоштовні телефонні лінії допомоги, які працюють цілодобово. Україна також має таку «гарячу лінію» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. Основним інструментом допомоги жінкам та дітям залишаються притулки для жінок-жертв. Згідно з положеннями Стамбульської конвенції, держави повинні забезпечити 1 місце у притулку на 10 000 населення. Україна ж може надати лише 1/10 місць від такого стандарту. Вагоме значення також мають жіночі кризові центри. Ну і звісно, для боротьби з насильством потрібно здійснювати профілактику й підвищувати обізнаність щодо цього питання серед населення як в освітній сфері, так і в сфері медіа. Забезпечення рівного і всебічного розвитку особи, незалежно від її статі, – один із пріоритетних напрямів діяльності держави. Відповідно, законодавство України у питаннях гендерної рівності спирається на Конституцію України та низку інших нормативно-правових актів, а також на міжнародний досвід. Таким чином, стаття 24 Конституції проголошує, що кожен громадянин – як чоловік, так і жінка – має всю повноту соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» був прийнятий у 2005 році. Закон мав на меті досягнення рівного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Кожен розділ та кожна стаття цього Закону визначають специфіку регулювання відносин у сфері гендерної рівності. Так, розділ перший «Загальні положення» дає чітке уявлення про поняття гендерної рівності, дискримінації, насильства за ознакою статі та ін. Розділ другий присвячений механізму забезпечення рівних прав та можливостей, а саме вказує на органи, уповноважені з діяльності у цій сфері, та їхні функції. Інші розділи присвячені забезпеченню рівних можливостей у різних сферах суспільного життя: розділ 3 – громадсько-політичний, розділ 4 – соціально-економічний, розділ 5 – у сфері освіти та засобів масової інформації. А розділ 6 визначає заходи із запобігання насильству за ознакою статі та містить норми відповідальності за недотримання вимог, вказаних у цьому Законі [4].

Найактуальнішим проявом гендерного насильства залишається домашнє насильство. Довгий час така проблема в українських реаліях скоріше замовчувалась. Радянське виховання затверджувало установку, що краще мовчати і розбиратися на рівні сім'ї, а це було максимально неефективним. Згідно зі статистикою Міністерства соціальної політики, кожна 5 особа страждає від проявів домашнього (фізичного, сексуального, психологічного, а подекуди й економічного) насильства в Україні. Ця ситуація не просто залишається незмінною, а навпаки, погіршується щороку на 40–60%. Відповідно, держава намагається реагувати на такі події на законодавчому рівні: застарілий Закон «Про попередження насильства в сім'ї» від 2001 року, який фактично був першою реакцією держави на проблему, був замінений Законом України «Про запобігання та протидію насильству» від 2018 року, який визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, спираючись на міжнародні стандарти.

Найактуальнішим нормативно-правовим актом та 10-річною проблемою для України є Стамбульська конвенція та її ратифікація.

Конвенція про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами – революційний документ. Це перший міжнародний юридично обов'язковий акт, що забезпечує комплексну низку заходів із запобігання та протидії насильству над жінками та домашньому насильству. Вона визнає насильство стосовно жінок водночас і порушенням прав людини, і видом дискримінації. Вона передбачає встановлення кримінальної відповідальності за конкретні злочини, такі як переслідування, примусовий шлюб, ушкодження жіночих статевих органів, примусове передчасне припинення вагітності та примусова стерилізація [11]. Крім цього, дія Конвенції поширюється не тільки на жінок як на найбільш вразливу категорію, а й на чоловіків, дітей та людей похилого віку. Ратифікація цієї Конвенції стала б для України успішним кроком у подоланні гендерно зумовленого насильства.

Висновки. Отже, наведене дослідження дає чітке уявлення про явище гендерного насильства, яке є проявом нерівності та дискримінації, а отже, порушенням прав людини; зумовлене історичними передумовами, воно стало частиною традицій та культури в багатьох країнах світу, стало таким, що нормально сприймається суспільством. По-перше, варто зазначити, що гендерне насильство не є проблемою окремого народу чи людини, це проблема всього світу, і лише злагоджена робота держави та суспільства у виробленні ефективних механізмів виконання та запобігання цій проблемі зможе дати позитивний результат. По-друге, національне законодавство потребує якісних змін відповідно до міжнародних стандартів та сучасних реалій проблеми гендерного насильства. Першорядною та, мабуть, найефективнішою спробою змін для України буде ратифікація Стамбульської конвенції, яка встановлює кримінальну відповідальність за такі злочини, як переслідування, примусовий шлюб та ін.

Окрім того, особливу увагу потрібно приділити рівню обізнаності населення щодо проблем гендерного насильства: просвітницькій роботі серед дітей та молоді – розробленню програм побудови рівних та шанобливих стосунків, конструктивного вирішення конфліктів без насильства; професійній підготовці фахівців, які працюватимуть у цій сфері; залученню масмедіа, які б досліджували масштаби проблеми та статистику постраждалих, поширювали серед населення ідеї рівності та пропагували боротьбу з явищем домашнього та інших видів гендерного насильства.

Велике значення має розширення мережі притулків і кризових центрів, які б надавали психологічну, моральну, правову та матеріальну допомогу постраждалим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщук Н.В. Виникнення та сутність феномена ґендерного насильства: історико-правовий екскурс. *Форум права*. 2008. № 1. С. 18–22. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2008_1_5.pdf (дата звернення: 17.04.2021).
2. Герасименко Г. Ґендерна рівність та відповідь на домашнє насильство в приватному секторі в Україні: заклик до дій. *Ukrain Marketing Group*. 2019. URL: <https://ukraine.unfra.org/sites/default/files/pub-0%95%D0%9D%D0%94%D0%95%D0%A0%D0%9D%D0%90%20%D0%A0%D0%86%D0%92%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%20%281%29.pdf> (дата звернення: 17.04.2021).
3. Пандемія ускладнила ґендерну нерівність у світі. *Всесвітній економічний форум*. 2021. URL: <https://hromadske.ua/posts/pandemiya-koronavirusu-pogirshila-gendernu-nerivnist-u-sviti-teper-na-yiyi-podolannya-znadobitsya-blizko-136-rokiv-wef> (дата звернення: 17.04.21).
4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України 08.09.2005 № 2866-IV (редакція станом на 07 січня 2018 року). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 17.04.2021).
5. Євченко С.В. Ґендерне насильство (Gender Violence). 2014. URL: http://eprints.zu.edu.ua/23718/1/%D0%84%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A1.PDF (дата звернення: 17.04.202).
6. Декларація ООН «Про викорінювання насильства щодо жінок»: проголошена резолюцією 48/104 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text (дата звернення: 17.04.2021).
7. Сукмановська Л.М. Історичні аспекти виникнення проблеми домашнього насильства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. Випуск 3. С. 272–281. 2016. URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%A1%D1%83%D0%BA%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 17.04.21).
8. Responding to the shadow pandemic: Taking stock of gender-based violence risks and responses during COVID-19. 2020. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/8301/file/Gender-Based-Violence-in-Emergencies-CP-Learning-Brief-Aug-2020.pdf> (дата звернення: 17.04.21).
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.04.21).
10. Домашнє насильство: факти та цифри. Онлайн-курс. 2019. URL: <https://nonviolence.ed-era.com/intro-facts-statistics> (дата звернення: 17.04.2021).
11. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Довідник для членів парламенту. Парламентська мережа «Жінки вільні від насильства». 2013. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 17.04.2021).